

आजरा औद्योगिक क्षेत्राचा विस्तार करणासाठी मौजे आजरा जि. कोल्हापूर येथील सरकारी क्षेत्र ६.९९ हे. व मौजे पारेवाडी येथील सरकारी क्षेत्र १०.७३ हे. आर असे एकूण १७.७२ हे. आर जमीन औद्योगिक क्षेत्र स्थापन करण्याकरीता उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभागास हस्तांतरीत करण्यासाठी महसूल विभागाकडे प्रत्यार्पित करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

कृषि व पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक: ताबिके-२०२४/प्र.क्र.२८/१३-अे
 हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग,
 मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२
 दिनांक: ०६ जानेवारी, २०२५

- वाचा:- १) आयुक्त (कृषि), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचे पत्र क्र.कृआ/फलो-२/ताबिके/आजरा ज.नि./र.८०/२०२४, दि.०४/०४/२०२४.
 २) महाव्यवस्थापक, भूसंपादन (अतिरिक्त कार्यभार), महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ, मुंबई यांचे पत्र क्र.मौविम/मुभूपुअ/२०२३, दि.०८/०२/२०२४.
 ३) शासन निर्णय, कृषि व पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग, क्र. ताबिके-२०२४/प्र.क्र.२८/१३-अे, दि.०५/०९/२०२४

प्रस्तावना :

कृषि चिकित्सालय ताबिके (फळरोप वाटिका) मौजे आजरा व पारेवाडी येथील प्रक्षेत्रावरील औद्योगिक क्षेत्राचा विस्तार करणासाठी आजरा जि. कोल्हापूर येथील सरकारी क्षेत्र ६.९९ हे. व मौजे पारेवाडी येथील सरकारी क्षेत्र १०.७३ हे. आर असे एकूण १७.७२ हे. आर मौजे आजरा व पारेवाडी येथील सरकारी गट नं.८८ व ९० तसेच आजरा येथील सरकारी गट नं.३७२-अ व ३७४-अ येथील एकूण १७.७२ हे.आर जागा उपलब्ध करून देण्याबाबत महाव्यवस्थापक, भूसंपादन (अतिरिक्त कार्यभार), महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ, मुंबई यांनी विनंती केली होती.

२. मौजे आजरा हदीतील गट नं.३७२-अ मधील ३.५९ हे.आर व गट नं.३७४-अ मधील ३.४० हे.आर क्षेत्र असे एकूण क्षेत्र तालुका बिज गुणन केंद्र, आजरा अंतर्गत येत आहे. तसेच पारेवाडी हदीतील गट नं.८८ मधील ५.५९ हे.आर व गट नं.९० मधील ५.१४ हे.आर क्षेत्र असे एकूण क्षेत्र १०.७३ हे.आर आहे. मौजे आजरा व पारेवाडी असे एकूण क्षेत्र १७.७२ हे.आर इतके आहे.

तालुका बिज गुणन केंद्र, आजरा येथील वहिती खालील क्षेत्रफळ १२.१९ हे.आर इतके आहे. कृषि चिकित्सालय तालुका बिज गुणन केंद्र व फळरोपवाटिका येथील वहिती खालील क्षेत्रफळ ४६.३५ हे.आर इतके आहे, असे एकूण तालुका बिज गुणन केंद्र व फळरोपवाटिका मिळून ५८.५४ हे.आर. क्षेत्रफळ आहे.

३. तालुका बिज गुणन प्रक्षेत्रावरील मौजे पारेवाडी हदीतील गट नं.८८, ९० व आजरा हदीतील गट नं.३७२-अ, ३७४-अ असे असून एकूण क्षेत्र १७.७२ हे. आर आहे. सन १९८२ सालापासून सदर क्षेत्र हे कृषि विभागाकडे आहे. कृषि विभाग अंतर्गत शासकीय फळरोपवाटिका आजरा कार्यालया अंतर्गत विविध

मातृवृक्षांची लागवड केलेली आहे. सदर प्रक्षेत्रावर जातीवंत वेंगुर्ला-४ काजू व इतर मातृवृक्ष १५० आहेत. तसेच सिसम, करंज, पळस, बकुळा, आवळा, हिरडा इ. झाडे आहेत. उर्वरीत क्षेत्र काजू वेंगुर्ला नं. ७, ८, ९ व १० च्या मातृवृक्ष लागवडीसाठी राखीव ठेवण्यात आले आहे. सन २०१२-१३ मध्ये औषधी वनस्पती पार्कची उभारणी करण्यात आली आहे. या क्षेत्रावर विविध प्रकारची वनऔषधी वृक्षांची लागवड करण्यात आलेली आहे. सदर क्षेत्रावर ०.२० आर क्षेत्रामध्ये पॉलिहाऊसची उभारणी करण्यात आली आहे. गट क्रं.८८ मध्ये ०.२० आर क्षेत्रावर अस्तरीकरणासह शेततळे करण्यात आलेले आहे. नारायण बागेतील कृषि विभागाचे कार्यालय ते चित्री नदी ३ कि.मी. इतकी पाईप लाईन आहे. गडहिंगलज उपविभागातील आजरा आणि चंदगड हे तालुके काजू उत्पादन व प्रक्रियेसाठी प्रसिद्ध आहे. भविष्यात चंदगड काजू हे भौगोलिक मानांकन प्राप्त करून घेण्याचे प्रस्तावित आहे. याबाबत काजू उत्पादक संघ आणि प्रक्रिया उद्योजक यांचे समवेत चर्चा झालेली आहे. त्याचप्रमाणे जिल्हाधिकारी कोल्हापूर यांनी देखिल जिल्हास्तरीय समितीच्या बैठकीत काजू या पिकाचे भौगोलिक मानांकन प्राप्त करून घेण्यासाठी तात्काळ कार्यवाही करावी अशा सूचना दिल्या आहेत.

४. शासन परिपत्रक दि.१७ ऑक्टोबर २०११ अन्वये शासनाने फळरोपवाटीकांचे महत्व व आवश्यकता विचारात घेता रोपवाटीका किंवा तालुका बिज गुणन केंद्राच्या जमिनी खाजगी संस्था, इतर शासकीय विभाग, नगरपालीका, इतर संस्थान कोणत्याही कारणास्तव हंस्तातरीत न करण्याचा धोरणात्मक निर्णय शासनाने घेतला आहे. त्याचप्रमाणे कोणत्याही जमिनी मागणीचा प्रस्ताव शासनाकडे पाठवू नये अशा लेखी सुचना देण्यात आले असून त्याचे काटेकोर पणे पालन करावे असे देखिल सुचविले आहे. त्यामुळे नारायण बाग पारेवाडी येथील कृषि विभागाच्या ताब्यात असलेले क्षेत्र औद्योगिक करणासाठी हस्तांतरीत करण्याचा प्रस्ताव या कार्यालयामार्फत सादर करणे शक्य होणार नाही, असे उप विभागीय कृषि अधिकारी, गडहिंगलज यांनी दिलेल्या अभिप्रायाशी जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी, कोल्हापूर व विभागीय कृषि सहसंचालक, कोल्हापूर विभाग, कोल्हापूर यांनी सहमती दर्शविलेली आहे.

५. उपरोक्त प्रस्तावातील वस्तुस्थितीचा विचार करता व शासनाचे धोरण पाहता कृषि चिकित्सालय ताबिके (फळरोप वाटिका) मौजे आजरा व पारेवाडी येथील प्रक्षेत्रावरील औद्योगिक क्षेत्राचा विस्तार करण्यासाठी मौजे आजरा व पारेवाडी येथील सरकारी गट नं.८८ व १० तसेच आजरा येथील सरकारी गट नं.३७२-अ व ३७४-अ येथील एकूण १७.७२ हे.आर जागा उपलब्ध करून देण्याबाबत महाव्यवस्थापक, भूसंपादन, महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ, मुंबई यांनी केलेली विनंती मान्य करणे उचित होणार नाही, असा प्रस्ताव सादर करण्यात आला होता. सदर प्रस्तावावर मा. मंत्री (कृषि) यांनी शासन परिपत्रक दि.१७/१०/२०११ मधील तरतुदीना अपवाद करण्यासाठी सदरचा प्रस्ताव मा.मुख्यमंत्री यांच्या मान्यतेने अंतीम करणे उचित होईल, असे निर्देश दिले व त्यास मा.मुख्यमंत्री यांनी मान्यता दिलेली आहे.

६. आजरा औद्योगिक क्षेत्राचा विस्तार करणासाठी मौजे आजरा जि.कोल्हापूर येथील सरकारी क्षेत्र ७.०१ हे. व मौजे पारेवाडी येथील सरकारी क्षेत्र १०.७३ हे. आर असे एकूण १७.७४ हे. आर क्षेत्रावर औद्योगिक क्षेत्र स्थापन करण्याकरीता उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभागास जमीन हस्तांतरीत करण्यापूर्वी महसूल विभागाच्या दि.०८.०९.२००८ रोजीच्या शासन परिपत्रकानुसार महसूल व वन विभागाच्या परवानगी शिवाय जमीन हस्तांतरणावर निर्बंध घालण्यात आलेले आहे. तसेच शासकीय विभागांना प्रदान केलेल्या शासकीय जमीन संदर्भात अशा जमिनींची शासकीय विभागांना आवश्यकता नसल्यास त्या विभागाने अशा जमिनी महसूल विभागाच्या सहमतीने महसूल विभागाकडे प्रत्यार्पित करणे आवश्यक आहे.

७. कृषि चिकित्सालय ताबिके (फळरोप वाटिका) आजरा जि. कोल्हापूर येथील सरकारी क्षेत्र ६.९९ हे. व मौजे पारेवाडी येथील सरकारी क्षेत्र १०.७३ हे. आर असे एकूण १७.७२ हे. आर जागा औद्योगिक क्षेत्र स्थापन करण्याकरीता उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभागास हस्तांतरीत करण्यासाठी, सदर १७.७२ हे. आर जागा महसूल विभागाकडे प्रत्यार्पित करण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता. तदनुषंगाने शासनाने खालीलप्रमाणे निर्णय घेतला आहे.

शासन निर्णय :

या शासन निर्णयान्वये संदर्भाधिन वाचा क्र.३ येथील दि.०५/०९/२०२४ रोजीचा शासन निर्णय रद्द करण्यात येत आहे.

२. शासन आता याद्वारे, आजरा औद्योगिक क्षेत्राचा विस्तार करणासाठी मौजे आजरा जि. कोल्हापूर येथील सरकारी क्षेत्र ६.९९ हे. व मौजे पारेवाडी येथील सरकारी क्षेत्र १०.७३ हे. आर असे एकूण १७.७२ हे. आर जागा औद्योगिक क्षेत्र स्थापन करण्याकरीता उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभागास हस्तांतरीत करण्यासाठी महसूल विभागाकडे प्रत्यार्पित करीत आहे.

३. महसूल व वन विभागाच्या आदेशानंतर जमीन वाटप करताना जमिनीचा निश्चित कोणता हिस्सा प्रत्यार्पित करावयाचा आहे, या संदर्भात जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी, कोल्हापूर यांच्या सल्ल्याने जिल्हाधिकारी, कोल्हापूर यांनी जमिनीचे आरेखन निश्चित करून व मोजणी करून जमीन हस्तांतरणाबाबतची कार्यवाही करावी.

४. कृषि विभाग, शासन परिपत्रक दि.१७/१०/२०११ मधील तरतूदीना अपवाद करून औद्योगिक क्षेत्राचा विस्तार करण्यासाठी आजरा जि. कोल्हापूर येथील सरकारी क्षेत्र ६.९९ हे. व मौजे पारेवाडी येथील सरकारी क्षेत्र १०.७३ हे. आर असे एकूण १७.७२ हे. आर क्षेत्र मा.मुख्यमंत्री यांच्या मान्यतेनुसार देण्यात येत आहे. हे पूर्वादाहरण म्हणून समजण्यात येऊ नये.

५. सदर शासन निर्णय महसूल व वन विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.०६/२४/ज-५अ, दि.२२/०८/२०२४ च्या प्राप्त सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेत स्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक सांकेतांक २०२५०१०६१३१६४१६५०१ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(वैशाली तांबे)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. अपर मुख्य सचिव (महसूल), महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
२. प्रधान सचिव (कृषि), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
३. आयुक्त (कृषि), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

४. जिल्हाधिकारी, कोल्हापूर.
५. महालेखापाल, महाराष्ट्र-१/२ (लेखा परिक्षा/लेखा अनुज्ञेयता) मुंबई/नागपूर.
६. संचालक (फलोत्पादन), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
७. संचालक (नि.व गु.नि.), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
८. सर्व कृषि संचालक, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
९. सर्व विभागीय कृषि सहसंचालक
१०. जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी, कोल्हापूर.
११. जिल्हा कोषागार अधिकारी, कोल्हापूर.
१२. महाव्यवस्थापक, भूसंपादन (अतिरिक्त कार्यभार), महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ, मुंबई
१३. निवडनस्ती/का.१३-ओ

प्रत, माहितीकरिता सादर,

१. मा. मुख्यमंत्री, यांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई
२. मा. मंत्री (फलोत्पादन), यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. मा. मंत्री (कृषि), यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
४. मा. मंत्री (उद्योग), यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई